Դպրոցը ճանաչողության մեջ կամ ճանաչողությունը դպրոցում

Մարդու բնությունն այնպիսին է, որ չի կարող չձգտել բարիքին: Այն, ինչը մարդիկ բարիք են համարում, դրան էլ նրանք ամեն կերպ կձգտեն: Բայց այ ի՞նչն էին մարդիկ համարում բարիք, կախված չէր իրենցից: Դա կախված էր Յամակարգից: Անկախ մարդկանց անխոնջ հետաքրքրասեր մտքերից և որոնումների մշտականվիճակից, նրանք, այնուամենայնիվ, նախկինում զարգացել և բազմացել են ըստ ծրագրի և այն ուղղությունների ու նպատակների, որոնք հիմնադրված էին նախորդ Յամակարգի կողմիցուշահերին համապատասխան, բայց մինչ այդ Կառավարման Յամակարգի լուծարման պահը: Լուծարումը տեղի ունեցավ: Նախածեռնվեցին բոլորովին այլ գործընթացներ, բայց այսօր մենք ունենք **ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՆՅՈՒԹ**, եթե կարելի է այդպես արտահայտվել, մարդկանց մեծամասնության վերաբերյալ: Նրանց հիմնական արատն այն է, ***որ նրանք իրենց կյանքի միակ նպատակը տեսնում են իրենց կյանքի առօրյայի դասավորության մեջ***: Նրանք ի սկզբանե կողմնորոշված են հասարակությունից հնարավորինս շատ վերցնել և հնարավորինս քիչ տալ (իդեալական տարբերակում՝ վերցնել ամեն ինչ և չտալ ոչինչ): Եվ ժամանակակից մարդիկ (դեռ ոչ Մարդիկ) կլանում են այս կարգավորումները իրենց մոր կաթով, դրանք ներդրված են ենթագիտակցական մակարդակում: Անհնար է ստիպել մարդկանց մեծամասնությանը հրաժարվել դրանցից: Այս պայմաններում ինչպե՞ս կարող ենք կառուցել մեզ բոլորիս անհրաժեշտ սոցիալական կառուցվածքը, որը գոնե առաջին փուլում մեզ հնարավորություն կտա կողմնորոշվել տեղի ունեցածի մեջ և դյուրացնել մեր կացությունը:Այն ամենի մանրամասնումը, թե ինչ է արվել «Մարդու» հետ նրան «մարդ» կարգավիճակի փոխակերպելու համար և կատարվածի արդյունքների և վիճակների իրական գիտակցումը բավականին տհաճ է, համենայն դեպս մարդկանց և Ուղեղի նրանց գործառույթների մակարդակի **ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԻՑ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ** այս փուլում: Դա անկասկած արվելու է ավելի ուշ, բայց անպայման արվելու է:Այնուամենայնիվ, դա չի խոչընդոտում ապագա սոցիալական մոդելի գործելակերպի ընկալմանը կամ

գոնե **ՓՈՐՁԵԼՈՒՆԱՅՆ ԿԱՆԽԱՏԵՍԵԼ** մեզ շրջապատող իրականության մեր սեփական ըմբռնման շրջանակներում:Ելնելով դրանից՝ ես որոշեցի հրապարակել, իմ կարծիքով, այսօրվա ամենաարդիական զարգացումները ***պրոֆեսոր Ալեքսանդր Իվանովիչ Յուրիևի***՝ իմ ուսուցչի և համախոհ մարդու աշխատանքներից, որը հեռացավ «հանկարծ», բայց ինձ թողեց իր որոշ դեռ չհրապարակված աշխատանքները կամ մասամբ հրապարակված ինտերնետում հատուկ և մասնագիտական բաժիններում՝ շատերի համար անհասանելի:Այս տեղեկությունը իմ մտորումներիհիմքն է հատուկ հարցերի վերաբերյալ՝ տեղի ունեցողը հասկանալու համար,և այն ներկայացվում է ճիշտ այնպես, ինչպես պահանջում է այսօրվա ժամանակը,եթե նայենք Ուղեղի գենոտիպերի զարգացման էներգոտեղեկատվական դիալեկտիկայի տեսանկյունից:

18 000 (իսկ հատկապես 4 000) տարիների ընթացքում, այն ամենն, ինչը տեղի էր ունենում մեր մոլորակի վրա, կողմնորոշված և ներկայացված էր մարդկանց Ուղեղի բավականին կոնկրետ գենոտիպերի կատարել ագործման գործընթացների բարդագույն համալիրով ու նախատեսված քանակով: Ուղեղի գենոտիպի զարգացումն առաջնային էր, իսկ քաղաքակրթության զարգացման միասնական պատմական գործընթացում կապված բոլոր մտահայեցական գործընթացները՝ երկրորդական էին:Որքան էլ նվաստացուցիչ լինի ընկալումը, բայց գիտությանբոլոր ոլորտների, գիտելիքների, երիտասարդ սերնդի դաստիարակության, նրա կրթության՝ դպրոցից սկսած, ինքը կառուցվածքը (դպրոցը) այդկրթության,մշակույթը՝ դրա ընկալման ամենալայն առումով,զարգացումը.այդ բոլորը նույնպեսՈւղեղիհատուկ գենոտիպերի զարգացման առանձին ձևաչափի ունակությունների առանձին ծրագրային գործընթացներ են:Այս տեղեկության արդիականությունը շատերին թույլ կտա հասկանալ, թե ինչու՞ է դա այսօր հենց այդպես տեղի ունենում և ինչի՞ կարող է հանգեցնել: Ի՞նչ պետք է ներդնել այն սոցիալական կառուցվածքի մեջ, որը մենք միասին պետք է կառուցենք հիմաստալից և ապավինելով մեր գիտելիքներին, որոնք, բարեբախտաբար, այսօր կարելի է վերցնել:

ՈՉ ՊԱԿԱՍՄԻԿԱՐԵՎՈՐ ՀԱՐՑ՝ դպրոցին վերաբերող հարց, որն անընդհատ տալիս են մարդիկ, ովքեր **ԱՆՏԱՐԲԵՐ ՉԵՆ** երիտասարդ սերնդի ճակատագրի վերաբերյալ,մարդիկ, ովքեր տեսնում են

այն ամենը, ինչ կատարվում է այս ուղղությամբ: Ինչպիսի՞ն նա` դպրոցը, պետք է լինի, ինչպիսի՞ն այն կդառնա վերջին տասնամյակների ընթացքում իրեն տանջող բարեփոխումներից հետո: Ի՞նչ պետք է անեն այս պահին երեխաները, ծնողները և ուսուցիչները վերակառուցման, կամ ավելի ճիշտ` ամենի վերափոխման ժամանակ:

Դպրոցը դարձել է առօրյա, ինչպես խանութ գնալը, և մենք նրա մասին չենք մտածում, քանի դեռ նա խնդիր չի դառնում մեզ համար: Այսօր դպրոցը **ԽՆԴԻՐ Է ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ**, ովքեր դպրոցն ընկալում են որպես մի տեսակ անախրոնիզմ, որը ոչ մի ընդհանուր բան չունի իրական կյանքի հետ, որը մոլեգնում է իրենց համակարգիչներում, հեռուստաէկրաններին, իրական աշխարհի իրենց դիտարկումների ընթացքում: Ինչի՞ համար է այն: Նա խնդիր է ծնողների համար, ովքեր միշտ մեղավոր են նրանում, որ իրենց երեխաները «այնպիսինը չեն», որ իրենց գումարը չի հերիքում վճարել ամենուրեք և ամեն ինչի համար, կարծես երեխան ուժերից վեր հարկվող շքեղություն է: Ինչի՞ համար են նրանց պատժում: Դպրոցը խնդիր է ուսուցիչների համար, որոնց մանկավարժներից վերապատրաստում են բյուրոկրատների, որոնք պարտավոր են երեխաների հետ կենդանի շփման փոխարեն միավորներ հաշվել և ձևաթղթեր լրացնել, այն դեպքում, մինչդեռ դպրոցի հիմնական նպատակը ուսուցումն ու դաստիարակությունն է:Իսկ դաստիարակության հիմնական խնդիրը Կ. Դ. Ուշինսկին[1] սահմանել է որպես մարդուն նախապատրաստել կյանքին: Նկատեմ, որ նա **22 ՀԱՏՈՐ Է ԳՐԵԼ** մանկավարժության մասին. դասական, բայց ժամանակակից մանկավարժ-գիտնականները նրան գիտական չեն ճանաչում` ճանաչելով նրա բոլոր աշխատությունները, միայն այն պատճառով, որ նա «... չունի գիտական աստիճան...»: Եվ այդ ժամանակի մանկավարժ-նորարարների մեծ մասը չունեին դա, բայց փայլուն բաներ էին անում:

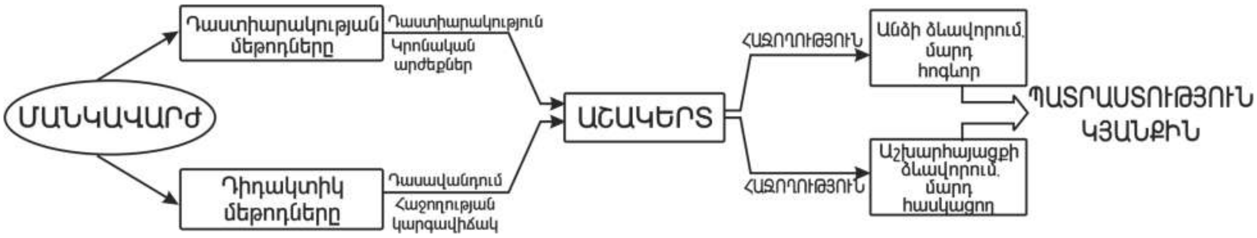

Կ. Դ. Ուշինսկու դաստիարակության եւ ուսուցման սխեման

[1] **Կոնստանտին Դմիտրիևիչ Ուշինսկին**` ռուս ականավոր ուսուցիչ է, ռուսական գիտական մանկավարժության հիմնադիրը:

Ինչպե՞ս դասավանդել նման պայմաններում, երբ «բարեփոխիչները» (չեմ ուզում նույնիսկ նրանց անունները բարձրաձայնել. նրանք դրան արժանի չեն) համարում են, որ դպրոցը պետք է ապահովի միայն հմտություններ և մինչև հարյուրը հաշվելու կարողություն, իսկ գիտելիքը պետք չի, քանի որ դրանց առկայության դեպքում մարդը դառնում է անվերահսկելի

սոցիալական մակաբույծների համար: Այլ կերպ ասած, դրա համար անհրաժեշտ է իրականացնել ֆաշիզմի գաղափարախոսների գաղափարները (դրանք շատ նման են մեր «վերակառուցողների» գաղափարներին): Բայց դա նույնպես օբյեկտիվ գործընթաց է, որի միջով մենք պետք է անցնենք: Դպրոցը խնդիր է համայսարանների համար, որոնք ստիպված են հարմարեցնել իրենց ծրագրերը համալսարանների համար, իսկ նրանք, իրենց հերթին, հարմարեցնել իրենց ծրագրերը դպրոցական շրջանավարտների համար՝ ավարտական քննությունները բարձր գնահատականներով հանձնածների, բայց որոնք**ՉՈՒՆԵՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԻՄՔ** գիտելիքների ընկալման համար, որոնք 10-15 տարիներ առաջ առաջին կուրսեցիների համար խնդիր չէին: Ինչպե՞ս շարունակել սովորեցնել նրանց:

Առաջին հերթին պետք չէ իրար նյարդերը քայքայել, որովհետև դրանք չեն վերականգնվում ո՛չ երեխաների, ո՛չ ծնողների, ոչ էլ ուսուցիչների մոտ Գոյություն ունի «սպառնալիքի կարճ միացում» հասկացողություն, ինչը օգտակար կլիներ դպրոցական խնդիրները քննարկելիս:Այս երևույթը հայտնաբերվել է հետևյալ կերպ. քսան մարդու ցույց է տրվել մի ֆիլմ, որում անվտանգության կանոնը խախտած անձը ընկել է շրջանաձև սղոցի տակ ...Էկրանի վրա ճչոցներ, շատ տվածարյուն, կտրված ձեռքեր, և դահլիճում հանդիսատեսը դադարում է շնչել, զարկերակը 150-ից ավելին է, անգամ «արջի հիվանդություն»: Իսկ **ԴԻՏՈՂՆԵՐԻ ՄԵԿ ԱՅԼ ԽՄԲԻՆ**բացատրում են, որ ֆիլմում խաղում և գոռում են դերասանները, արյան փոխարեն՝կարմիր ներկ է, ձեռքերը կտրվում են մանեկենից. և ոչինչ՝ հանդիսատեսը հանգիստ է, ոչ ոք չի թրջվում, և բոլորի շնչառությունը հանգիստ է: ***Իմացությունը, թե իրականում ինչ է կատարվում՝ հենց դա է սպառնալիքի կարճ միացումը:*** Այդպիսի մոտեցման դեպքում դպրոցի մասին կարելի է հանգիստ մտածել: Հենց այս դիրքերից նայեք, թե ի՞նչ է տեղի ունենում՝ **ՀԵՌԱՑՆԵԼՈՎ ԳԵՐԻՇԽՈՂ ԷՄՈՑԻԱՆԵՐԸ**՝ և՛ ձեր, և՛ այն, որոնք մեր վրա թափվում

ենինտերնետից, որտեղ մենք, մեր արդեն առօրյա սովորության համաձայն, փնտրում ենք մեր բոլոր հարցերի պատասխանները, ներառյալ այս մեկը:

Ինչ էլ ասեն, դպրոցը սքանչելի երևույթ է, և այն պետք է հենց այսպես ընկալել: Թեև, իհարկե, այն ծնողների մոտ, ում երեխաները կամ առաջին դասարան են գնում, կամ պատրաստվում են ընդունելության քննություններ հանձնել, անհանգիստ ժամանակներ են սկսվում: Դպրոցի և աշակերտների հանդեպ**ՇԱՐՈՒՆԱԿԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**կարելի է դիտարկել որպես հատուկ առարկա, որը մաթեմատիկայից ավելի կարևոր է: Հավանաբար, նկատի ունեն, որ ով դիմակայի դպրոցական փոփոխություններին, հետագայում կդիմանա մեր կյանքի ցանկացած փոփոխություններին:Սրանք մեր այսօրվա կյանքի իրողություններն են ստեղծված գործընթացների միջոցով, որոնք ինտենսիվորեն, բայց շատ «կոկիկ»ուղղում են այն, ինչ արվել էր մարդկային հասկացողության շրջանակներից դուրս:Երբ ծնողներն իրենք էին սովորում դպրոցում, ոչինչ այդպես չէր.նրանց սխալ բաներ էին սովորեցնում և գիտելիքների հանդեպպահանջներն այլ էին, և դպրոց ընդունվում էին այլ կերպ, և այլն: Եվ ժամանակները հիմա ուրիշ են՝ սարսափելի էերեխային միայնակ բաց թողնել, գրեթե ամենուրեք նրան պետք է ուղեկցել, սակայն ոչ բոլորն այդպիսի հնարավորություն ունեն: Դաշատ ավելի դժվար է, քան այն ժամանակ, երբ ես և իմ հասակակիցները ինքներս էինք դպրոց ընդունվում 60-70-ական թվականներին: Այն, ինչ ենք մենք հիմա. դա նա է՝ մեր դպրոցը: Մենք դառնում ենք այնպիսինը, ինչպիսի դպրոց որ գնում էինք: Եվ այսօրվա առաջին դասարանցիները իրենց վարքում կրկնելու են այն, ինչը տարել են իրենց դպրոցից:

Դպրոցն այսօր նույնն է, և ուսուցիչներն ավելի վատը չեն, քան մեր ժամանակներում էին: Տարբեր պատճառներով ես ստիպված էի սերտ ծանոթանալ քաղաքի մի քանի դպրոցների և նրանց ուսուցիչների հետ՝համոզվելու համար դրանում: Բայց **ԴՊՐՈՑԻ ԿՅԱՆՔԸ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ Է**, նա բառացիորեն խեղդված է «ամեն ինչ փոխել» և «ամեն ինչի համար հաշվետու լինել» պահանջներով: Սովորեցնելու և կրթելու փոխարեն դպրոցը ստիպված է զբաղվել բազմաթիվ իրեն ոչ հատուկ խնդիրներով, որժամանակն է արդեն վարձել սեփական փաստաբաններին, իրավաբաններին, տնտեսագետներին, տեղեկատվական

տեխնոլոգիաների մասնագետներին, վիճակագրերին: Պարզապես համոզված եմ, որ ուսուցիչների մոտ ավելի ու ավելի քիչ ժամանակ ու էներգիա մնում երեխաների հետ աշխատելու համար:Այնուամենայնիվ, **ԴՊՐՈՑՆ ԱՇԽԱՏՈՒՄ Է**: Ռուս մեծ գրող և ուսուցիչ Լ.Ն. Տոլստոյը ուսուցիչներին առաջարկեց համարձակորեն բռնել փորձարկումների ուղին՝ հաջողությանը հասնելու համար, ինչը պետք է նպաստի մանկավարժության՝ որպես գիտության զարգացմանը:«Մանկավարժություն գիտությունը մեր ժամանակներում կարող է առաջ շարժվել ոչ թե փիլիսոփայական հայտնություններով,-մատնանշում էր ուսուցիչ-գրողը,-այլ համբերատար և համառ փորձերով ...»:

Իհարկե, հանդիպում են տարբեր դպրոցներ և ուսուցիչներ, սակայն միշտ է այդպես եղել, կյանքն է այդպիսին: Ի՞նչ է դա նշանակում:

Առաջինը՝ մենք ձեզ հետ **ՉԵՆՔ ԿԱՐՈՂ**ազդել դպրոցի բարեփոխումների վրա, ինչպես չկարողացանք ազդել երբեմնի կոլեկտիվացման, սեփականաշնորհման և այլնի վրա: Խնդիրները թափվում են դպրոցի և ծնողների վրա, որպես ձյունը, հենց քաղաքական պայքարի Օլիմպոսից, որտեղ կյանքի և մահվան պայքար է ընթանում (ասում են՝ լիբերալների և պահպանողականների միջև), բայց դա մեզ են այդպես ասում: Եվ նրանք, և մյուսները գործում են իբր մանկավարժական գիտության անունից, բայց իրականում օգտագործում են դա այն քաղաքական պայքարում, թե ինչպիսին կլինեն մեր երեխաները, ինչ կիմանան ու կհասկանան:Միևնույն ժամանակ, ծնողներից և ուսուցիչներից պահանջվում է «գնալ այնտեղ, չգիտեմ որտեղ, բերել այն, չգիտեմ ինչ»: Բանն այն է, որ այսպես կոչված «քաղաքական պայքարը» միշտ վերածվել է հաջորդ սերնդի համարպայքարի: Մեզ վրա արդեն ուշադրություն չեն դարձնում՝ մենք արդեն պատմության մեջ ենք: Ցանկացած քաղաքականություն գործում է միայն այն ժամանակ, երբ հենվում է մարդու նոր տիպի վրա, որն իրեն հաջողվել է ձևավորել: XX-րդ դարի երեսունական թվականներին ԽՍՀՄ-ում ձևավորում էին մարդու մի տիպ, Գերմանիայում՝ մեկ այլ, Անգլիայում՝ երրորդ, Կամբոջիայում՝ չորրորդ և այլն: Այժմ Ռուսաստանում ձևավորվում է, եթե կարելի է այդպես ասել, **ՄԱՐԴՈՒ ՆՈՐ ՏԻՊ**: Ինչպիսի՞: Մեր օրերում, մեկ-երկու տարի հետո կարող է

պատահել, որ մայրը կկոչվի «ծնող 1», իսկ հայրը՝ «ծնող 2», իսկ տղայի կամ աղջկա փոխարեն կլինի «մարդառանց սեռի»: Բայց դա հարց է ընտրության համար, որին ծնողները, որպես կանոն չեն գնում: Չեն հետաքրքրվում ու այդ պատճառով ստանում են բազմաթիվ անակնկալներ: Այնուամենայնիվ, ուզում եմ նշել, որ «ընտրություններին» գնալու համար նախև առաջ պետք է սկսել հասկանալ, թե **ԻՆՉ Է ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆԸ** այն ձևով, որով դրանք «ներկայացվում են մեզ», ով և ինչի համար է այն օգտագործում և ինչու: Ընտրությունը կարող է կատարվել միայն այն ժամանակ, երբ հասկանում ես, թե ում և ինչու ես ընտրում: Քչերն են հասկանում համապետական ընտրությունների բեմական բնույթը, բայց նրանք էլ են գնում «քվեարկելու», ինչպես հասարակ մարդիկ, ովքեր ամեն ինչ հալած յուղի տեղ ընդունում են: Պատմությունը կեղծելու տեխնոլոգիաները մոռացության չեն մատնվել և այսօր էլ ամբողջությամբ օգտագործվում են, որպես արդեն գործնականում «անջատված» հատուկ ներկայացուցիչների Ուղեղի հատուկ գենոտիպերիգործողությունների ավտոմատ շարժիչ: Այդ իսկ պատճառով հիմարեցումը սկսվում է առաջին դասարաններից: Դրան գումարած դպրոցներում ուժգնությամբ ներդրվում են մատաղ սերնդին ապականելու նպատակաուղղված գրականություն և կրթական մեթոդներ: Հասնում է նրան, որ **ԱՌՈՂՋ ԱՊՐԵԼԱԿԵՐՊԻ** սոուսի ներքո քարոզվում է գողությունը, սեռական անառակությունը, թմրամոլությունը, ընդ որում կրթության Նախարարության համաձայնությամբ և հաստատմամբ: Այս մոտեցումն է պատճառն այն բանի, որ արդեն այսօր դպրոցներից դուրս են գալիս շատ կիսագրագետ մարդիկ: Իսկ լավ կրթությունը (չնայած դեռ հասկանալ է պետք, թե ինչ է պետք այսօր «լավ» բառի տակ հասկանալ) հասարակ և ցածր եկամուտունեցող բնակիչների համար դառնում է անհասանելի, և դա չնայած այն հանգամանքին, որ բոլորովին վերջերս այն ամենալավն էր աշխարհում և ավճար:

Այսօր դպրոցական դասագրքերից անհետանում են հարյուրամյակներով ստուգված մանկավարժական փորձի, իրենց հոյակապ դրսևորած նյութերը ռուսական և սովետական լավագույն մանկավարժների, իսկ դրանց փոխարեն ներդրվում են այսպես կոչված **ԱՌԱՋԱԴԵՄ ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐ**, որոնք գործնականում աղավաղում են երեխայի հոգեկանն ու մտածելակերպը: Ցավոք, մեր ուսուցիչներին, ինչպես նաև բոլորին պարտադրված ստրկատիրական աշխարհայացքը դեռևս խանգարում է նրանցից շատերին ամբողջական տեսնել այն

նպատակները, որոնք նրանք իրականացնում են իրենց ձեռքերով: Դպրոցական ծրագրերից դժգոհ ծնողները ընկնում են նոր ավազակների՝ խնամակալության մարմինների թիրախի տակ:

Երկրորդ՝ ՊԵՏՔ ՉԷ ԽՈՒՃԱՊԻ ՄԱՏՆՎԵԼ, որովհետև մեր ապուպապերը, պապերը և ծնողները զգացել են ճիշտ նույն բանը:Նույնիսկ վերջերս՝անցյալ դարի 60-ականներին, 70-ականներին և 80-ականներին երեխաների դպրոցական նախապատրաստումը բուռն քաղաքական պայքարի առարկա էր պետական իշխանության գագաթներում: ***Բանն այն է,որ պետությունը պահանջվող քանակի և նախապես տրված որակի մարդկանց վերարտադրման«գործարան» է***: Հենց դրա համար են գործում բոլոր պետական համակարգերը՝ ֆինանսական, արդյունաբերական, պաշտպանական, մշակութային: Բոլոր այդ համակարգերը միայն նրա համար են, որ ապահովեն երկրի կենսունակ և աշխատունակ բնակչության պահպանումնու վերարտադրությունը. կա բնակչություն՝ կա երկիր, չկա բնակչություն՝ չկա երկիր:Դպրոցում ինչ և ինչպես դասավանդելու շուրջ այս պայքարի ինտենսիվությունն այնքան մեծ էր, որ ակադեմիկոս Բ.Գ.Անանիևը[2], ում մոտ, որքան ինձ հայտնի է, սկսել էսովորել Ա.Ի.Յուրիևը, ստացավ երեք (!) սրտի կաթված, որից երկուսը՝ ԽՍՀՄ մանկավարժական գիտությունների ակադեմիայի նախագահությանհանդիպումներից հետո: Երրորդից հետո ***նա մահացավ (1972 թվականի մայիսի 18-ին): Նրա մահից հետո դպրոց ընդունվելը դարձավ վեց տարեկանից, բռնագրավվեցին Կիսելևի, Պյորիշկինի, Ռիբկինի, Բարխուդարովայի դասագրքերը և շատ ավելին: Ով դասավանդել և սովորել է այն ժամանակները, հիշում է, թե դա ինչ էր:***

Երկրորդ՝ մանկավարժությունը **ՄԻՇՏ ՄԱՐՏԵՐԻ ԴԱՇՏ Է ԵՂԵԼ** ամբողջ աշխարհում. բավական է հիշել Ջ.Լոկկի բանավեճը («Փորձեր մարդկային խելքի մասին») և Վ.Գ.Լայբնիցի («Նոր փորձեր մարդկային խելքի մասին») ***1660-1670 թվականների***: Ի դեպ, դեռևս Պետրոս Մեծի ժամանակներից, ով, ի դեպ, ծանոթ էր Լայբնիցին, և Լայբնիցի նախագծերի համաձայն Ռուսաստանում բացել էրԳիտությունների ակադեմիան և համալսարանը, ***Ռուսաստանում ընդունվեց գերմանական մանկավարժության***

[2] **Անանիև Բ.Գ.** (1907-1972) – Մանկավարժության դոկտոր, պրոֆեսոր: ԽՍՀՄ մանկավարժական գիտությունների ակադեմիայի իսկական անդամ (ակադեմիկոս)

համակարգը, որը **ՇԱՐՈՒՆԱԿՎԵՑ** հայրենական ուսուցիչների կողմից ընդհուպ մինչև խորհրդային տարիները: Ի՞նչ է կատարվում այսօր:

Ներկայիս գործընթացների շրջանակներում Կառավարման Համակարգը փոխվելու և նպատակների նոր վեկտորը իրականացնելու պատճառներից ելնելով և կենսապահովման համակարգի նկատմամբ (քաղաքագետները դա համարում են «քաղաքական պատճառներ», և մենք դրանում իրենց չենք տարհամոզելու), ընթանում է խորհրդային ամեն ինչի ապամոնտաժումը, ներառյալ սովետական մանկավարժությունը: Մի խոսքով, երեխաների, ծնողների և ուսանողների ներկայիս խնդիրների հիմքում ***սովետական մանկավարժության («դաստիարակվող անձի» գերմանական մանկավարժական դպրոցի) փոխարինումն է «սովորող մարդու» անգլո-սաքսոնական մանկավարժությամբ (Բոլոնիայի գործընթաց),*** որը ներդրվում է ժամանակակից Ռուսաստանում:Մանկավարժության թեմայով ռուսական վերջին դասագրքերը նվիրված են միայն «սովորող մարդուն» (***homoeducandus***):Հետևաբար, կրթությունը անուղղակիորեն, բայց գործնականում դուրս է մնում դպրոցի տեսությունից և պրակտիկայից, որի մասին Ի. Ֆ. Հերբարտը[3] ասում էր, որ «առանց բարոյական կրթության դասավանդելը միջոց է առանց նպատակի», ընդ որում հարցնելով. «ի՞նչ իմաստունի հետազոտել աստղերը առանց սեփական սիրտն իմանալու»: Գործնականում ուսուցիչները ստիպված են զբաղվել դաստիարակությամբ՝ փորձելով փողոցի, համակարգչի և հեռուստատեսային էկրաններից առատաթափվող հայհոյանքները, պոռնոգրաֆիան, դաժանությունը, անմարդկայնությունը դպրոցի շեմից ներս թույլ չտալ: Հակառակ դեպքում՝ չի հաջողվի նրանց սովորեցնել ո՛չ մաթեմատիկա, ո՛չ ֆիզիկա ու ընդհանրապես՝ ոչինչ:

Գլխավորն այն է, որ այս պայմաններում ծնողները ունեն իրենց պարտավորությունները, որոնք հավերժ են, և **ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ԴՐԱՆՔ ԿԱՏԱՐԵԼ**՝ անկախ նրանից, թե ինչ է տեղի ունենում երկրում և աշխարհում: Թեկուզ ջրհեղեղ: Ծնողների տառապանքի և ուսուցիչների տանջանքի արդարացումը կլինի ***նրանց կողմից ճանավորված***

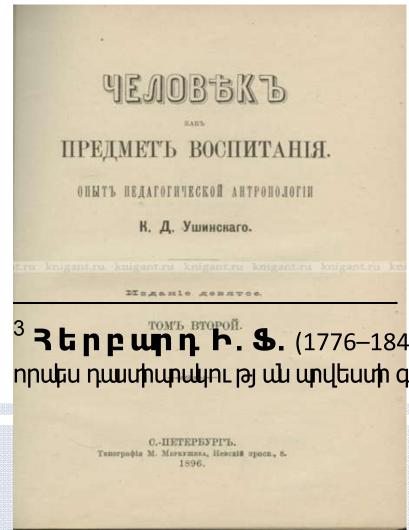

[3] **Հերբարդ Ի. Ֆ.** (1776–1841) – Գերմանիայում էմպիրիկ հոգեբանության հիմնադիր: Մանկավարժությունը ընդունում էր որպես դաստիարակության արվեստի գիտություն, որն ունակ է ամրապնդել և պաշտպանել առկակարգը

ԱնձնԱՌԱՒՋԻՆՅԵՐԹԻՆ, այնուհետև դպրոցի ուսումնական ծրագրի փորձագետ: ***Մարդկությունն է, որ կլինի երեխաների միակ պաշտպանությունը առօրյա ամեն վտանգից***, և մենք ուզում ենք, որ կյանքում նրանհանդիպեն մարդկային անձիք, և որ ինքըլ ինի մարդկային, երբ մենք անօգնական դառնանք: Ճիշտ է այսօր քչերն են դիմացինին ասում. «Սա՛ րդ եղիր», ասում է այլ բան. «նա շատմարդկայ ին է», կամ որակավորում է չտրագործին որպես «անմարդկայ ինի» և այլն: Բայց շրջանառությունից այս բառերի և որակների դուրս գալ ու հետմեկտեղ հեռանում է նաև մարդկայնությունը: Պատահական չէ. դպրոցի բարեփոխումների քննարկումների ժամանակ հազվադեպ է Մարդ բառը նշվում, կարծես դա ավտոմատ կերպով կցվում է երեխայ ին նրա ծնվել ուց կամ ընդունել ության քննություններից տպ ուց անմիջապես հետո: Դաամենևին էլ այդպես չէ: Դպրոցական կրթության իրական և գլխավոր նպատակը Մարդն է: Դա մանրամասն նկարագրված է գրքերում և ռուսական մանկավարժության դասականների փորձերում: Ռուսական մանկավարժները ձևավորել են Մարդուն ի դեմս իրենց դպրոցների շրջանավարտների՝ գիտնականներ, զորավարներ, ինժեներներ, գյուղացիներ, որոնք ստեղծել են այն ամենը, ինչով մենք մինչև հիմա ողջ ենք: Ինտերնետում հասանելի է Կ. Ուշինսկու գիրքը ***«Մարդը, որպես դաստիարակության առարկա»*** (1867), որը շատ օգտակար է ընթերցել բոլորին ***որպես ժամանակակից այլ մաններում երեխաների դաստիարակության հիմունք***.

Եթե Կ. Ուշինսկին դպրոցի մասին երկխոսությանը միանար, ապա նա նորից կկրկներ. «*...համոզված եմ, որ եթե Պավել Իվանովիչ Չիչիկովը սիրահետեր օրգանական քիմիայի կամ քաղաքական տնտեսության բոլոր գաղտնիքներին, նա կմնա նույնը՝ հասարակության համար բավականին վնասակար: Որոշ չափով կփոխվի նրա արտաքինը, կստանա այլ բարքեր, այլ երանգ, էլ ավելի կքողարկվի, բայց կմնա հասարակության նույն վնասակար անդամը, նույնիսկ կդառնա էլ ավելի վնասակար, ավելի անորսալի*»:

Մանկավարժության ցանկացած առաջընթաց, եթե մենք ուշադիր դիտարկենք այս գործի պատմությունը, կայանում է ուսուցչի և աշակերտների միջև հարաբերությունների բնականին շատ մոտ լինելու ն.դաերևի բացատրություններ չի պահանջում:

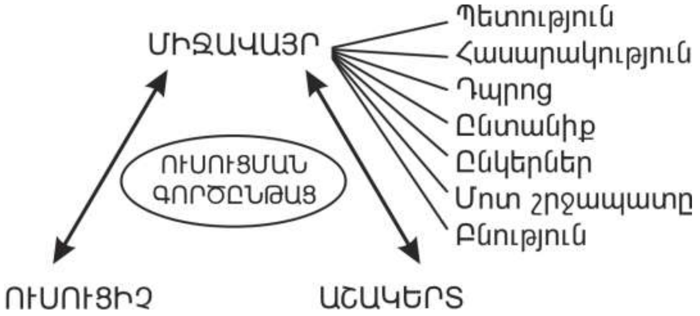

Լ.Ն.Տոլստոյի ուսուցման գործընթացի ընդհանրացված մոդել

Ուսուցման գործընթացում կարևոր դեր է խաղում նաև շրջակա միջավայրի ազդեցությունը աշակերտի վրա և այդ ազդեցությանը ոչ պատշաճ արձագանքը, աշակերտի անդրադարձը (Աշակերտ⇔Միջավայր): Դպրոցում աշակերտներին հաջող ուսուցանելու համար շրջակա միջավայրը (պետության, հասարակության, ընտանիք) պետք է ստեղծի այդ հաջողությունը խթանող բարենպաստ պայմաններ:

Ակադեմիկոս Բ.Գ. Անանիևը՝ շարունակելով Կ. Ուշինսկու ավանդույթները, գրել է «Մարդը որպես իմացության առարկա»(1968)գիրքը:

Լինելով Լենինգրադի շրջափակման մասնակից, նա համոզվեց, որ դիմակայեցին և գոյատևեցին միայն նրանք, ովքեր պահպանեցին իրենց մեջ Մարդուն, չնայած մահացու ցուրտը, սովը, վախը կարողացան կենդանու վերածել ամենաուժեղ մարդկանց: Նույնը նկարագրեց համակենտրոնացման ճամբարների բանտարկյալ Վիկտոր Ֆրանկլը («Մարդը իմաստի որոնումներում», 1990 թ.), ով տեսավ, որ զանգվածաբար դեգրադացվել և ոչնչացվել են հենց այն դժբախտները, ովքերկորցրել են իրենց մարդկային գծերը սովի, վախի և ծաղրի ճնշման տակ: Ամենին դիմակայեցին և գոյատևեցին ֆիզիկապես ոչ ամենաուժեղ և առողջ մարդիկ, այլ **ԱՄԵՆԱՄԱՐԴԿԱՅԻՆՆԵՐԸ**: Չարժե չափազանցնել ժամանակակից ռուսական կյանքի սարսափները, բայց երբ փողի, մի կտոր հողի, քառակուսի մետրի, կայանման համար որոշ մարդիկ կորցնում են իրենց մարդկային տեսքը, իրականում նրանք անմիջապես վերածվում են կենդանիների, որոնք չգիտեն, թե ինչ են անում: Ռուսաստանի այս ազգային խնդիրն ավելի սուր է, քան Կիպրոսում գտնվող Ավտովազի և այլոց փողի կորուստը: Այս խնդիրը պետք է լուծվի՝ չբավարարվելով հեռուստատեսությամբ անպարկեշտության արգելքով, ծխախոտի վաճառքի սահմանափակումներով և այլն:

Մարդ

Դեռ 1638 թվականին Յան Ամոս Կամենսկին[4] «Դաստիարակության Կոպեռնիկոսը»իր «Մեծ դիդակտիկայում» (1901) գրում է. ***«Մարդը վերջին, ամենակատարյալ և ամենահիանալի արարածն է»***: Բայց նա Մարդ կդառնա, եթե լինի.

Իմաստուն («Ճշմարիտ իմաստությունը կայանում է իրերի վերաբերյալ անսխալ դատողության մեջ. այնպես որ նրանցից յուրաքանչյուրը դիտարկվի իր նախատեսվածի համար, որպեսզի չվազեն գռեհիկի հետևից, ասես արժեքավոր է, և չմերժեն թանկարժեքը որպես գռեհիկ, չհայհոյեն գովասանքի արժանիին և չգովեն մեղավորներին: Սա բոլոր տեսակի սխալների և զառանցանքների արմատն է»):

Զսպավոր («Ոսկե կանոն. չափից դուրս ոչինչ, այսինքն. երբեք չհասնել հղփացման ու զզվանքի... ուտել - խմել իս, քնի ու արթուն վիճակների, աշխատանքների ու խաղերի մեջ, զրույցի ու լռության ժամանակ»):

Արի («...ամեն ինչը մտածված անել ուսովորություն, ոչինչ չանել կրքի կամ դրդապատճառի ազդեցության տակ: Մարդը բանական էակ է, ուստի պետք է ընտելանա բանականությամբ առաջնորդվելուն, ...որպեսզի մարդը իսկապես իր արարքների տերը լինի»):

Արդար («...ոչ մեկին չվիրավորելով, յուրաքանչյուրին տալով իր արժանանին, խուսափելով ստից ու խաբեությունից, ցուցադրելով իրեն պատրաստակամ ու սիրալիր»):

Շատերը կասեն՝ դա յուրաքանչյուր գրագետ մարդուն հայտնի է, բայց ես հիշեցնեմ, որ հենց **ԴԱ Չ՜ ԳԻՏԵԻՆ** և չէին կարողՌուսաստանի 896 աշակերտ, որոնք ինքնասպան եղան 2011 թվականին: (Տեղեկությունը այդ տարվա և մյուս տարիների պահով թաքցված է ու գաղտնի): Նրանք թռնում էին կտուրներից, թունավորվում էին ոչ թե մաթեմատիկայի պատճառով, այլ **ԱՆԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆԻՑԻՐԵՆՑ ՄԱՐԴ ԶԳԱԼՈՒ**և գործելու ինչպես Մարդուն է վայել: Այ այստեղ էլ թաղված է Մարդու դաստիարակության գաղտնիքը. իմանալ՝ ***չի նշանակում այդպես վարվել***: Մեծահասակները հաճախ իրենք էլ դա չգիտեն և չեն կարողանում, երբ իրենց անմարդկային են պահում. խանդոտ հայրը պատուհանից դուրս է շպրտում սեփական երեխային,

[4] **Յան Ամոս Կոմենսկի** – չեխմանկավարժ-հումանիստ, գրող, կրոնական և հասարակական գործիչ, եպիսկոպոս Չեխ եղբայրական եկեղեցու, մանկավարժության, որպես ինքնուրույն կարգապահության հիմնադիր, համակարգող և դասաժամային համակարգիժողովրդականացնող

մարդակերն ուտում է սեփական ընկերոջը, կինը պատվիրում է սեփական ամուսնու սպանությունը, չինովնիկները երկրից դուրս օֆշորներ են հանում ռուսական բյուջեի կեսը, ավազակները ամբողջ աշխարհում գնում են ամենը, ինչն այնտեղ ոչ ոքին պետք չէ, իսկ դաշտերը մոլախոտերով են լցվում, և գործարաններ են փակվում, և սեփական երկրում աշխատանք չկա նոր սերնդի տղաների և աղջիկների համար: Բայց այդ ամենը օբյեկտիվ գործընթաց է, և այսօր դեռ Ուղեղի գենոտիպերի զարգացման էներգատեղեկատվական դիալեկտիկայի շրջաններում շարունակվող, որը վերջին 2000 տարիներին ինտենսիվորենիրականացվում էր և դադարեցվեց բոլորովին վերջերս՝ այսօր լինելով Երկրի կառավարման նոր Յամակարգի և մարդկանց կյանքի աջակցության Յամակարգի վերափոխման շրջաններում:

Դպրոցն, անկասկած, լուծում է և կշարունակի լուծել Մարդ ձևավորելու իր խնդիրը, որքան էլ այն արդիականացված լինի այն մարդկանց կողմից, ովքեր իրենցդեռ «իշխող»ենհամարում:

Դպրոցը ամենահին կորպորացիան է, որը տարիքով կանցնի բոլոր նրանց, ով խառնվում է իր կյանքին: Նույնանման կորպորացիա, ինչպես բանակը կամ ՆԳՆ-ն, կամ համալսարանը, որքանով էլ **ՉՓՈԽԵՆ** նրանց կազմը և կառուցվածքը:

Ես բնակվում եմ լավ դպրոցների մոտ, և ամեն օր իմ տան կողքով այնտեղ են գնում բազմաթիվ սքանչելի հագնված, կուշտ, ուրախ, խնամված և ակնհայտորեն սիրված երեխաներ: Իրենց դեմքերից, աղաղակից, շարժումից չի կարելի ասել, որ նրանք դպրոցը ըմբռնում են որպես գաղութ: ***Բայց բացառությունները լինում են այնտեղ, որտեղ կորցված է Մարդ դաստիարակելու մշակույթն այն պատճառով, որ չեն հերիքում որակավորված մանկավարժներ:*** Շատ կարևոր է հասկանալ, որ Մարդու հատկանիշների գիտելիքի փոխակերպումը Մարդու իրական վարքի՝ **ԲԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ԿԱՏԵԳՈՐԻԱՅԻ ԽՆԴԻՐ Է**: Նորածնից Մարդ ձևավորելն ամենաբարդ խնդիրն է, որը լուծում է ոչ միայն հասարակությունը, այլև հսկայական քանակի հանգամանքներ, որոնք ակնհայտ են, բայց որոնց մեծամասնությունը թաքնված էր և միայն այժմ է հասանելի

դառնում մեր հասկացողության մեջ, այն էլ ոչ բոլորին: Այդ խնդիրը հազարապատիկ ավելի բարդ է ատոմային ռումբ կամ տիեզերագնաց ստեղծելուց: Մանկավարժության մեջ մի փոքրիկ սխալ. և Հայրենիքի պաշտպանի փոխարեն ստացվում է ավազակ: Այդ խնդիրը լուծում են բավականին համեստ դաստիարակները մսուրների, մանկապարտեզների, դպրոցների ուսուցիչները, որոնք այսօր դրված են օգուտ չբերող«սոցիալական մակարդակների» կարգավիճակում: Կարծես նրանք ԱՌԴ ՉԵՆ ԾԵԼԱԿՈՐՈՒՄ երկրի համար, այլ պետության մեջ էժանագին «ծառայություններ են մատուցում»: Չնայած առանց իրենց աշխատանքի չեն լինի ոչ զինվորներ, ոչ գիտնականներ, ***ընդհանրապես ոչինչ չի լինի:***

Մարդու մանկավարժական հատկանիշները

Մանկավարժները գիտեն, որ Մարդ դառնալն ու Մարդ լինելը շատ դժվար է: Մարդ դառնում է ոչ թե նա, ով գիտի ինչպես մարդ լինել, այլ նա, **ՈՎ ԻՐԱԿԱՆՈՒՄ ԿԱՏԱՐՈՒՄ Է** արարքներ, որոնք իրեն Մարդ են դարձնում: Ցանկացած մանկավարժ գիտի, որ Մարդը, ինչպես դա հասկանում էին Կոմենսկին, Լայբնիցը, Հերբարտը, Ուշինսկին, Անանիևը, Ֆրանկլը և շատ ուրիշներ, ունի ընդամենը չորս հատկանիշ: ***Մարդու առաջին հատկանիշը***՝ ուրիշ մարդկանց սիրելու նրա ունակությունն է. նրանց բարին ցանկանալն ինչպես ինքդ քեզ, սիրելն է սեփական Հայրենիքը, մասնագիտությունը և այլն:

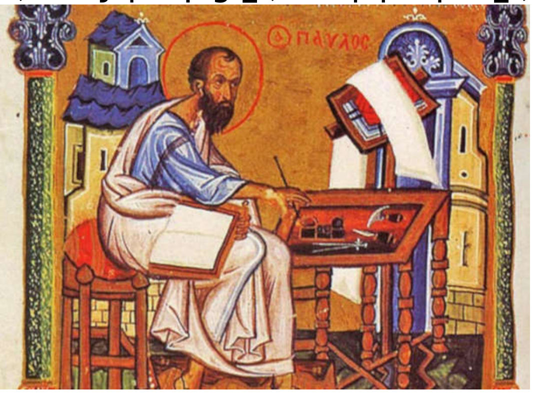

Կորնթացիներին ուղղված Պողոսի առաջին նամակի 13-րդ գլխում սերը հակիրճ և հստակ է նկարագրված, և ոչ մի մեծ գրող կամ փիլիսոփա **ՉԻ ԿԱՐՈՂԱՑԵԼ** սիրո 16 նշանների ցուցակում ավելացնել մի նորը: Սիրուց երջանկություն զգում է նա, ով սիրում է, ոչ թե նա, ում սիրում են: Սիրո բացակայության դեպքում մարդու մեջ սերմանում է վախը, և դրան փոխարինում է ատելությունը, որը նրան վերածում է կենդանու: Կրակյանքը կորցնում է իր իմաստը: ***Մարդու երկրորդ հատկանիշը***՝ մարդկանց մեջ կյանքի հանդեպ հավատ սերմանելու կարողությունն է, երբ թվում է, թե ամեն ինչ ավարտվել է: **ԴԵՊԻ ԱՐԺԵՔԸ ՀԱՎԱՏ** ունենալը, որն անձից դուրս է, նրան է դարձնում մարդկանց համարատեքական, և այդպիսի մարդը երբեք միայնակ չի լինի: Անձեր են դառնում միայն այն մարդիկ, ովքեր ունեն հավատ (բառի ոչ եկեղեցական իմաստով), հավատք և գիտելիք: Անվստահները, կասկածողները, համենայն դեպս, կլինեն միայնակ, անօգնական և անպետք: ***Մարդու***

Երրորդ հատկանիշը՝ անորոշության իրավիճակում գտնվող այլ մարդկանց մեջ ՀՈՒՅՍ ՆԵՐՇՆՉԵԼՈՒ ունակությունը: Մարդու հույսի աղբյուրը աշխարհի այնպիսի հստակ և պայծառ պատկերն է, որը նրան թույլ է տալիս ոչ միայն անսխալ կերպով դնել կյանքի նպատակները, այլ և «հարթել շարժման երթուղին» դեպի այդ նպատակը իր և ուրիշների համար: Եվ **մարդու չորրորդ նշանը** ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆ Է. սպառողական արժեքի ստեղծումը՝ այն ամենի, առանց որի մարդիկ չեն կարող ապրել: Մարդը նա է, ով կերակրում, տաքացնում, պաշտպանում, հանգստացնում, սովորեցնում է այլ մարդկանց, երբ նրանք դա չեն կարող անել: Մարդն ունակ է աշխատանքի այն դեպքում, երբ նա կարող է հաղթահարել այն բացասական վիճակները, որոնք առաջանում են իր մեջ աշխատուժի ծախսման գործընթացում. հոգնածություն, լարվածություն, սթրես, միօրինակություն: **Դաստիարակը դառնում է Մարդ միայն այն բանից հետո, երբ նա մեծանում է այնպես, որ սկսում է կերակրել, բուժել** և **տաքացնել դրակարիքն ունեցող ինչ-որ մեկին:**

Եվ որ ամենակարևորն է. միայն Մարդուն է հասանելի երջանկություն, որպես իր էության լիարժեքության ապրում՝ կապված ինքնիրականացման հետ: Եվ ծնողները, և ուսուցիչները ցանկանում են երջանիկ Մարդ մեծացնել, որովհետև միայն Մարդուն են սիրում, և միայն Մարդը կարող է սիրել, և միայն Մարդուն է սիրում կյանքը: Կոպիտ, առանց դյուրազգացության՝ ԱՌԱՎԵԼԱՊԵՍ ծնողները մտահոգված են պաշտպանել իրենց երեխային ագրեսիայից, որը գնալով ավելի է թափանցում ժամանակակից կյանքի մրցակցային միջավայրը:Այսպիսով, մարդկայնությունը կատարում է ագրեսիվ միջավայրից պաշտպանվելու այն նույն գործառույթը, որը կատարում է ջրասույզի սպորտային հանդերձանքը՝ պաշտպանելով նրան ջրից, ճնշումից, տալով նրան օդ, ջերմություն, կապ և այլն: Բայց մենք ձեր հետ արդեն գիտենք և հասկանում ենք, որ Մարդը միայն մասն է համակարգի՝ Երկրի կառավարման Համակարգի շրջանակներում, որ այն զարգանում է համակարգի հետ միասին՝ միշտ մնալով դրա բաղադրիչը, դրա վրա ազդելու միշտ սահմանափակ հնարավորություններով, ներառյալ դրա ճանաչումը, այսինքն, դրա մեջ կատարվողը կանխատեսելու կարողությունը (կախված մարդու գործողություններից, մասնավորապես): Կշեշտեմ՝ այդ թվում նաև ճանաչումը: Իրոք, համակարգի հատկությունների

վերաբերյալ անձի կողմից ստացված տեղեկատվությունը հիմք է դրա վրա ազդելու համար: Եվ դրա համար **ՄԵԶ ՀԱՐԿԱՎՈՐ Է** դպրոց, **ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ**, որն այժմ ծնվում է մեր աչքի առաջ և ծնվում է, ինչպես և պետք է լիներ՝ հոգեվարքի մեջ: Արդյունքի համար արժե չարչարվել:

Ընդդիմախոսներ

Այս տեսակետը, իհարկե, հակառակորդներ ունի: Նրանք պնդում են, որ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՌԵԱԿՑԻԱ Է, որը տեղի է ունենում մեր մարմնումհորմոնների անմիջական մասնակցությամբ: Նրանց տեսանկյունից, եթե ցանկանում ես երջանկություն զգալ՝ ընդունի նորադրենալին, ուրախություն՝ էնդորֆին: Եթե պետք է բարելավել տրամադրությունը՝ սերոտոնին, էներգիայի պակաս՝ թիրոքսին, ցանկանում ես հաճույք ստանալ՝ օքսիտոցին, երազել է պետք՝ դոպամին, պետք է հմայիչ դառնալ՝ վազոպրեսին, անհրաժեշտ է խթանել մտածողությունը՝ ացետիլխոլին և այլն:Եթե դուք ընդունում եք այս տեսակետը, ապա այդ ցուցակում պետք է ներառվեն թմրանյութերը, ալկոհոլը, սեքսը, ինչն անում են շատերը, ովքեր այդպես էլ մարդկային կյանք **Չ՛ ՏԵՍԱՆ**և չունեցան մարդկային երջանկություն:***Այդ տեսակետը երեխաների, ծնողների և ուսուցիչների գլխավոր թշնամիներն են,*** քանի որ Մարդու այդպիսի ֆիզիոլոգիական մեկնաբանությանը հետևում է, ինչպես մահը՝ ատելությունը, հուսահատությունը, միայնակությունը, հանցագործությունները և զոհվելն այն մեկի, որի մեջ ներդրվել ենբոլոր ուժերը, բոլոր ռեսուրսները, ծնողների և ուսուցիչների բոլոր հնարավորությունները:

Մարդու մասին զրույցը միշտ վարվում է «բարձր ոճով», ինչպես նա դրան արժանի է: Ի պաշտպանությունս, ես հիշեցնելու եմ նրանց, ովքեր դեռ չեն մոռացել, որ 1903 թվականին ***Մաքսիմ Գորկին***ԳՐԵԼ Է«ՄԱՐԴԸ»ԱԿՆԱՐԿԸ, որն այսպես է սկսվում«... Յոգու հոգնածության ժամերին, երբ հիշողությունը վերակենդանացնում է անցյալի ստվերները և նրանցից ցուրտ է փչում սրտին, - երբ միտքը, ինչպես աշնանային անվրդովարև,լուսավորում է ներկա ահավոր քաոսը և չարագուշակ պտտվում է օրվա քաոսի վրայով, անզոր բարձրանալու, թռելու առաջ,ոգու հոգնածության դժվար ժամերին ես կանչում եմ իմ առջև Մարդու վեհաշուք կերպարը: Մա՛րդ: Ասես արևն է ծնվում կրծքիս մեջ, և իր պայծառ լույսի

ներքո նա դանդաղ քայլում է առա՛ջ, և ավելի բա՛րձր, ողբերգականորեն հիասքանչ Մարդը: ..»և այնուհետև տաս էջ, որոնց ոճից այս հոդվածը հեռու է:

Իր ակնարկը Մարդու մասին Մ. Գորկին ավարտում է այսպես. «Միանորից, վսեմ ու ազատ հպարտորեն գլուխը բարձր պահած, նա դանդաղ, սակայն հաստատուն քայլերով գնում է անցյալի նախապաշարմունքների մոխիրի վրայով, միայնակ՝ մոլորությունների ալեհեր մառախուղի մեջ, իսկ առջևում առեղծվածների բազմություն, որոնք սառնասրտորեն սպասում են նրան»: Նա սա գրել է մեր երեխաների մասին, ովքեր այսօր հանդիպում են ակնկալում դպրոցի հետ առաջին դասարանում, և այն երիտասարդների մասին, ովքեր պատրաստվում են ընդունելության քննություն հանձնել և քայլ անել դեպի իրական աշխարհ: ***Ինչպիսի՞ն կլինեն նրանք: Ի՞նչ է նրանց սպասվում: Ինչի՞ն ենք մենք նրանց պատրաստել:***

(Այն բանի վերաբերյալ, թե դպրոցում ինչ են սովորեցնում, ինչպիսի կյանք է նրանց սպասում՝ հաջորդ հոդվածում:)

12.04.2021թ.

Ֆ.Շկրուդնև